

Abdurazzoqov Ilhom Rustamovich

Termiz davlat pedagogika instituti

Informatika va uni o'qitish metodikasi o'qituvchisi

Adxamov Shaxriyor Azizjon o'g'li

Termiz davlat pedagogika instituti

Jismoniy madaniyat fakulteti talabasi

Nazaraliyev Ikromjon Hayotbek o'g'li

Termiz davlat pedagogika instituti

Jismoniy madaniyat fakulteti talabasi

Annotatsiya: Masofaviy ta'lim va uning turlari, o'qitishning bugungi kunga ta'siri, masofaviy o'qitish texnologiyalari haqida fikr yuritildi.

Kalit so'zlar: *Masofaviy ta'lim, O'qituvchi, o'quvchi va kommunikatsiya, Distance learning, LMS, aloqa vositalari, gamifikatsiya vositalari, onlayn platformalar, mablag'ingiz tejaladi, vaqtingizni tejang, chalg'ish ehtimoli yuqori, tarmoqdan ayrilish, Yana bir muhim kamchilik.*

Kirish. Hozirgi zamon ta'lim tizimida masofaviy o'qitish ta'limning qulay turi sifatida kirib keladi. Masofaviy ta'lim ma'lumot olishning shunday shaklidirki unda kunduzgi va sirtqi ta'lim bilan bir qatorda ma'lumot jarayonida ta'limning kompyuter va telekommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan afzal an'anaviy va innavatsion metod, vosita va shakllaridan keng foydalaniladi.

Asosiy qism. *Masofaviy ta'lim* — bu istalgan joydan turib, qaysi vaqt bo'lishidan qat'iy nazar, shaxsiy re'ja asosida o'qish hamda bilim olish jarayonidir. Masofaviy ta'limning asosiy maqsadi - tinglovchilarning qayerda yashashidan qat'iy nazar, jahondagi ixtiyoriy ta'lim muassasasida o'qish imkoniyatini yaratish, ta'lim muassasalaridagi professor – o'qituvchilarning salohiyatlaridan foydalangan holda, ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning uzluksiz ta'lim olishlarini ta'minlash va ta'limning turli shakllarini bir – biriga yaqinlashtirishdan iborat.

Masofaviy ta'limning tarkibiy qisimlari quydagilar:

O'qituvchi, o'quvchi va kommunikatsiya.

Masofaviy ta'lim vositasida o'quvchi uchun qulay bo'lgan joyda individual jadval asosida mahsus imkoniyatlar, telefon, elektron aloqa va boshqa ta'lim vositalari yordamida bir maqsadga qaratilgan nazorat qilish mumkin bo'lgan ta'lim jarayoni tashkil etiladi.

Masofaviy ta'limda ma'lum maqsad asosida ta'lim sub'ekti va ob'ektining ta'lim vositalari yordamidagi o'zaro ta'siri amalga oshadi.

Ma'lumot jarayoni o'ziga hos pedagogik tizim elementlarini o'z ichiga oladi, bular: ta'lim maqsadi, ta'lim mazmuni, ta'lim metodlari va vositalari ta'limning tashkiliy shakllari, nazorat qilish, o'quv- moddiy, iqtisodiy, normativ-huquqiy asoslar, marketing kabilar.

Masofaviy ta'lim tizimi insonparvarlik printsipligiga asoslanadi.

➤ Bunda hech kim kambag'allik, geografik muammolar ijtimoiy himoyalanganlik va boshqa sabablar tufayli bilim olish huquqidan mahrum bo'lmasligi lozim.

➤ Masofaviy o'qitishda o'qituvchi talabaga o'quv materialini "Internet" tizimi orqali yuboriladi. Ushbu kurs bo'yicha ta'lim olishni istagan o'quvchilar veb saytga murojaat qilib, nazariy bilimlarni oladilar, amaliy topshiriqlarni bajaradilar va o'qituvchiga javobni elektron pochta (e-mail) orqali jo'natadilar. O'qituvchi o'quvchi tomonidan bajarilgan topshiriqni tekshirib, javoni yana elektron pochta orqali o'quvchiga yuboradi. Zarur bo'lsa kerakli ko'rsatmalar beradi.

➤ O'quv jarayonida o'quvchi darslikdagi, elektron kutubhona va elektron darsliklardan, videokonferensiyalardan foydalanadi.

➤ Masofada o'qitish bu mustaqil o'qishdir. Mustaqil o'qish davrida o'quvchida mustaqil fikrlash, o'z-o'zini nazorat qilish va boshqarish qobiliyatlari rivojlanadi.

➤ Masofadan o'qitishda o'quvchi berilgan dasturni qanchalik tez o'zlashtirsa, shunchalik tez o'qishini tugatadi va o'qitishni tugatganligi to'g'risida sertifikat oldi.

Masofadan o'qitishning uslubiy vositalari quyidagilar:

❖ darslik, audio va vidiodarsliklar, veb-saytlar, elektron kutubxonalar, matnlar,

elektron darsliklar.

Masofaviy o'qitish jarayoni talabalarning ko'proq mustaqil ishlarini o'z ichiga oladi. Ular ma'ruza videolarini tomosha qilishadi, maqolalar o'qiydilar, topshiriqlarni bajaradilar, qo'shimcha materiallarni o'rganadilar va o'zlari uchun qulay bo'lgan vaqtda testlardan o'tadilar.

Masofaviy o'qitish texnologiyalari

Distance learning texnologiyalari o'quv jarayonini soddalashtirish va uning sifatini yaxshilash uchun mo'ljallangan. Ularning yordami bilan repetitorlar talabalarga kerakli ma'lumotlarni yetkazadilar, bilimlarini sinab ko'rishadi, fikr-mulohazalarni to'plashadi, savollarga javob berishadi, fotosuratlar, videolar va audio materiallarni almashadilar. Vositalarni tanlash ko'pincha o'quv jarayonining barcha ishtirokchilarining maqsadlari, imkoniyatlari, qiziqishlari va afzalliklariga bog'liq. An'anaviy ravishda masofaviy o'qitish texnologiyalarining quyidagi guruhlarini ajratish mumkin.

LMS (ta'limni boshqarish tizimlari). Bular o'quv kurslarini yaratish va boshqarish imkonini beruvchi server va bulutli platformalardir. LMS nafaqat talabalarni o'qitishga, balki ular bilan o'zaro aloqada bo'lishga, o'quv jarayonini kuzatishga, sertifikatlar berishga yordam beradi. Bulutli tizimlar ayniqsa mashhur, chunki ular o'rnatishni talab qilmaydi va ulardan foydalanish oson. Onlayn kurslarni yaratish uchun bunday LMS-ga misol SendPulse-ning EDU platformasi.

Aloqa vositalari. Bularga repetitor va talabalarga o'zaro munosabatda bo'lishga yordam beradigan texnologiyalar kiradi. Masalan, savollar berish, materiallarni almashish, sharhlar qoldirish, bajarilgan vazifalarni yuborish va hk. Masofaviy ta'lim kommunikatsiyalariga elektron pochta xizmatlari, messenjerlar, ijtimoiy tarmoqlar, saytlar, shuningdek Google Classroom yoki Zoom kabi xizmatlar kiradi.

Gamifikatsiya vositalari. O'quv jarayonini yanada qiziqarli va esda qolarli qilish uchun o'yin elementlari ko'pincha ishlatiladi. Bu chatbot kvizlari, viktorinalar, maxsus ishlab chiqilgan ilovalar va boshqalar bo'lishi mumkin. Gamifikatsiya vositalari talabalarning faolligini oshiradi, shuningdek, o'rganish va bilimlarni sinab ko'rishni diversifikatsiya qilishga yordam beradi.

Ta'lim materiallarini joylashtirish uchun onlayn platformalar. Bularga ta'lim ma'lumotlarini joylashtirishingiz mumkin bo'lgan turli xil xizmatlar kiradi. Masalan, kompaniyaning veb-sayti, YouTube kabi video-xosting xizmatlari, podkast platformalari va boshqalar.

Masofaviy o'qitish talimining ulkan va tez o'sib borayotganligi va mashhurligiga qaramay, uning **afzalliklari** bilan bir qatorda **kamchiliklari** ham bor.

Masofaviy ta'lim olishning afzalliklari va kamchiliklari:

Siz o'qish bilan bir qatorda ish bilan ham shug'ullanishingiz mumkin. Aslida masofaviy o'qishni tanlagan abiturentlarning asosiy qismi bu o'z ishidan voz kechishni istamaydigan, ammo bilim olishni xohlaydiganlardir. Onlayn ta'limda siz dam olish kunlarida, ishdan qaytganingizda hatto yarim kechada o'qishingiz mumkin;

Mablag'ingiz tejraladi. Har qanday dastur uchun masofaviy ta'lim darajasi o'quv markazlaridagi oddiy to'lovdan ko'ra ancha arzonroq bo'lishi mumkin. Iqtisodiy jihatdan maqbul variantlarni qidirayotgan o'quvchilar uchun onlayn ta'lim eng to'g'ri yo'l;

Vaqtingizni tejang! O'quv markazlariga borish va qaytish vaqtida transport kutish uchun ketadigan vaqtingizni tejashingiz mumkin. Onlayn ta'limda siz istagan hududda ma'lumot olasiz;

Agar talaba o'zini intiluvchan hisoblasa, masofaviy ta'limning eng katta foydasi shundaki, ayrim darslar guruh bo'lib o'tiladi. Guruhda ba'zi o'quvchilar tezroq, ayrimlari esa sekin tushunadilar. Bu jihatdan masofaviy ta'lim olish usuli samaraliroq;

Distance learning-ning asosiy afzalligi-bu formatning o'quv jarayonining barcha ishtirokchilari uchun qulayligi. Repetitor o'z uyida bir vaqtning o'zida yuz kishini o'qitishi mumkin va talaba dars vaqtini va joyini mustaqil ravishda tanlashi mumkin.

Masofadan o'qitish, an'anaviy o'qitish bilan taqqoslaganda, to'lovlar va yo'l uchun zarur bo'lgan kunlik ish haqini sezilarli darajada kamaytiradi.

Ushbu fazilatlarisiz oldinga siljish va maqsadlarga erishish mumkin emas.

Masofaviy o'qitishning kamchiliklari:

Chalg'ish ehtimoli yuqori. Yuzma-yuz muloqot qilish uchun o'qituvchilar va kutilayotgan topshiriqlar haqida doimiy ravishda eslatuvchi kursdoshlar yo'q. Agar talaba masofaviy o'qitish kursini muvaffaqiyatli yakunlamoqchi bo'lsa, o'zini g'ayratli va diqqatli qilishi kerak;

Tarmoqdan ayrilish. Onlayn bilim olishning eng katta dushmani bu internet provayderlarining sekin ishlashi yoki aloqa uzilib qolishi. Bu vaziyatda talabanning ta'lim olishga bo'lgan intilishi so'nishi yoki asabiylashishiga olib keladi.

Yana bir muhim kamchilik — bu talaba va repetitorning minimal to'g'ridan-to'g'ri o'zaro ta'siri, bu ikkalasi uchun ham o'quv jarayonida to'siq bo'lishi mumkin. Shuningdek, bilimlarni sinovdan o'tkazishda qiyinchiliklar mavjud. Videokuzatuvsiz talabanning materialni qanchalik yaxshi o'rganganligini va topshiriqlarni mustaqil ravishda bajarganligini tekshirish qiyin.

Masofaviy ta'lim tizimini qanday tanlash mumkin:

Masofaviy ta'lim tizimini tanlashda talabalar tayanishi kerak bo'lgan asosiy omillar.

Ishlash oson. Interfeysni o'rganing, o'quv materiallariga kirish, topshiriqlarni bajarish, repetitor bilan bog'lanish va muvaffaqiyatingizni kuzatish uchun ko'p kuch sarflashingiz shart emasligiga ishonch hosil qiling.

Ishonch darajasi va fikr-mulohazalar. Siz o'qishni rejalashtirgan manbaning vakolatiga e'tibor bering. Kurs va o'qituvchi haqidagi boshqa talabalarining sharhlari va holatlarini ko'rib chiqing. Repetitor haqiqatan ham o'z sohasidagi professional ekanligiga ishonch hosil qiling va siz vaqtni behuda sarflamaysiz.

Talablar va jadval. Dars jadvalini tekshiring. Belgilangan muddatlar mavjudligini, oflayn rejimda o'qish uchun darslar, eslatmalar va taqdimotlarni yuklab olish mumkinligini tekshiring. Trening uchun qo'shimcha xizmatlar va materiallar kerakligini bilib oling.

Narxi. Muayyan kursni sotib olishdan oldin, narxga nima kiritilganiga e'tibor bering. Barcha o'quv materiallari siz uchun mavjud bo'lishiga ishonch hosil qiling va ular uchun alohida pul to'lashingiz shart emas. Shuningdek, sertifikat mavjudligiga e'tibor bering. Ba'zi hollarda, uni alohida to'lash yoki repetitordan fikr-mulohazalarni taqdim etadigan qo'shimcha vazifalar to'plamini sotib olish kerak. Repetitorlar o'quv jarayonida boshqa maqsadlarga ega. Shuning uchun, quyida biz o'z onlayn kursini yaratishni va uni monetizatsiya qilishni istaganlar uchun masofadan o'qitish tizimini tanlash bo'yicha tavsiyalar tayyorladik.

Platformani tekshiring. Interfeysni o'rganing, xizmatdan foydalanish oson ekanligiga ishonch hosil qiling va ishlash uchun barcha kerakli funktsiyalar mavjud.

Pulli paketni sotib olishga vaqt ajrating. Demo versiyasida yoki bepul tarifda platformaning imkoniyatlarini diqqat bilan ko'rib chiqing.

Turli xil o'quv formatlaridan foydalanish qobiliyatiga ishonch hosil qiling. Videodan tashqari audio ma'ruzalar va eslatmalarni qo'shish mumkinligini tekshiring. Turli xil o'quv formatlari talabalarning faolligini oshiradi va o'quv jarayonini yanada qiziqarli qiladi.

O'zgartirishlar kiritish mumkinligini tekshiring. Kursingizda darslar yaratilgandan so'ng ularni tahrirlash, almashtirish, o'chirish yoki yangilarini qo'shish mumkinligiga ishonch hosil qiling.

Masofaviy ta'limning quyidagi shakllari bor:

Chat darslari — chat texnologiyalari yordamida olib boriladigan o'quv mashg'ulotlari. Chat darslari sinxron ravishda o'tkaziladi, ya'ni, barcha ishtirokchilar bir vaqtning o'zida suhbatga kirish imkoniga ega. Masofaviy ta'limdan foydalanadigan ko'plab ta'lim muassasalarida o'qituvchilar va talabalar uchun chatlar mavjud.

Internetga-darslar — onlayn konferensiyalar, seminarlar, biznes o'yinlar, laboratoriya ishlari, mahorat darslari va boshqa turdagi o'qitish turlari telekommunikatsiya va internet tarmog'ining boshqa funksiyalari yordamidagi masofaviy darslarni o'z ichiga oladi.

Veb-sinflar uchun maxsus veb-forumlari — ma'lum bir mavzu bo'yicha maxsus saytlarda qoldirilgan xabarlardan foydalangan holda foydalanuvchi bilan ishlash shakli. Veb-forumlar chat sessiyalaridan uzoq vaqt davomida (ko'p kunlik) ishlash imkoniyati mavjudligi, talabalar va o'qituvchilar o'rtasidagi o'zaro ta'limda asinxronlik (bir vaqtda birga ishlay olmaslik) xarakteri borligiga ko'ra farqlanadi.

Telekonferensiya — elektron pochtdan foydalangan holda havola yuborish asosida o'tkaziladi.

Shuningdek, masofaviy ta'limning o'quv materiallari hududlardagi pochta yuboriladigan shakli ham mavjud. Bunday tizimning asosida "tabiiy o'rganish jarayoni" deb nomlangan o'qitish usuli yotadi.

Xulosa.

Shuni ham ta'kidlash kerakki, masofaviy ta'lim xarajatlari ko'pincha qulay va arzon bo'ladi, chunki ijara, kommunal xizmatlarni to'lash, darslarni tashkil etish va kitoblar, nafaqalar, ish kitoblari va boshqalar kabi o'quv materiallarini sotib olish xarajatlarini hisobga olishning hojati yo'q. Masofaviy o'qitish o'z malakasini doimiy ravishda oshirishga, ish va o'qishni birlashtirishga, turli xil ma'lumot manbalari bilan ishlashga yordam beradi.

Ushbu ta'lim formatining kamchiliklari, albatta, afzalliklardan ancha kam, ammo ba'zilar uchun ular deyarli yengib bo'lmaydigan to'siqqa aylanishi mumkin. Masofaviy ta'lim yuqori darajadagi o'z-o'zini tashkil etish va muntazam ravishda o'z-o'zini rag'batlantirishni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. ABDURAZZOQOV, I. (2024). vUMUMTA'LIM MAKTABLARIDA INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANINI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH. *News of UzMU journal*, 1(1.3. 1), 61-65.
2. Rustamovich, A. I. (2024). INFORMATIKA FANIDAN INNOVATSION O'QITISH USULLARI. *World scientific research journal*, 25(1), 86-90.
3. Shuxratovich, E. U., & Rustamovich, A. I. (2024). INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA "BULUTLI TEXNOLOGIYALAR" ORQALI O'QITISH (XORIJIY DAVLATLAR MISOLIDA). *World scientific research journal*, 25(1), 79-85.
4. Rustamovich, A. I., Abdumo'minovich, A. Y. L., & Chori o'g'li, M. J. (2024). TA'LIM JARAYONINI TASHKIL ETISHDA INTERNET XIZMATLARIDAN FOYDALANISHNING O'RNI. *World scientific research journal*, 27(1), 92-96.